

Rafał Wietoszko
Uniwersytet Jagielloński

Ideologiczne narracje tożsamościowe w mediach – wymiar informacyjny i konsekwencje ekonomiczne

Streszczenie

Coraz większa liczba mediów, nie tylko na polskim rynku, odchodzi od tradycyjnych sposobów funkcjonowania. Z pozycji strażników wartości demokratycznych przechodzą na pozycje zaangażowane, tożsamościowe. Role związane z informowaniem, rzetelnym, zniuansowanym „tłumaczeniem świata” odbiorcom, ustępują miejsca budowaniu wspólnoty użytkowników zgadzających się z jedną wizją rzeczywistości. Prowadzi to do radykalizacji przekazu i ideologizacji prawdy oraz wpływa negatywnie na pozycje mediów jako źródeł obiektywnej informacji. W efekcie nawet ci Czytelnicy, którzy próbują wyrobić sobie zdanie w konkretnych kwestiach, korzystając z różnych źródeł, nie są w stanie zbudować racjonalnego obrazu określonego problemu, ponieważ medialne narracje o rzeczywistości wykluczają się wzajemnie. Sytuacja ta z czasem uzyskała także konkretny wymiar ekonomiczny.

Słowa kluczowe: media tożsamościowe, etyka dziennikarska, mediatyzacja, populizm, manipulacja mediów.

Ideological identity narratives in the media – informative dimension and economic consequences

Abstract

The growing number of media, not only in Poland, depart from the traditional ways of functioning, leaving the positions of guardians for democratic values and becoming more engaged into ideological identity positions. Roles related to providing information and „translating the world” for the recipients in an honest and detailed way change into building a community of users who agree with one vision of reality. This leads to media radicalization and ideologisation of truth and negatively affects the position of the media as a source of objective information. As a result, even those recipients who try to get their opinions on specific issues using different sources are unable to build a rational view over a particular problem, because media narratives are mutually exclusive. Over time, such situation has also gained a specific economic dimension.

Keywords: ideological identity media, journalistic ethics, mediatisation, populism, media manipulation.

Wprowadzenie

Niniejszy tekst odnosi się do tematu głównie przez pokazanie tego, jak przedstawiany był kryzys imigracyjny w mediach spółki „Fratrìa”¹. Przytoczone przykłady dotyczą przede wszystkim września 2017 roku, kiedy kończył się wyznaczony dwa lata wcześniej czas na relokację uchodźców w państwach Unii Europejskiej. Prawdopodobności w sposobie odnoszenia się do kryzysu uchodźczego w materiałach mediów „Fratrìa”, które wystąpiły w opisanych przykładach, są charakterystyczne także dla ich tekstów przed tym terminem (co najmniej od sierpnia 2015 roku, kiedy to kanclerz Niemiec Angela Merkel zadeklarowała przyjęcie uchodźców), jak i po nim.

Wybór konkretnej spółki medialnej jest podyktowany faktem, że tożsamościowość w tym wypadku została wyraźnie określona i jest konsekwentnie realizowana. Nie oznacza to oczywiście, że tylko w mediach „Fratrìa” dominuje narracja tożsamościowa. Biorąc pod uwagę między innymi drugiego dużego gracza po konserwatywnej stronie polskiego rynku medialnego, czyli spółkę „Niezależne Wydawnictwo Polskie”, z którą jest związana na przykład „Gazeta Polska”, można zaryzykować stwierdzenie, że ta gazeta jest polskim medium tożsamościowym z najdłuższą historią, sięgającą początku lat 90. XX wieku. Także po stronie skupiającej media liberalne czy lewicowe postępuje przejście na pozycje tożsamościowe.

Materiały dziennikarskie odnoszące się do tematu pracy zostały poddane semiotycznej analizie przekazu, krytycznej analizie dyskursu² i analizie netnograficznej³.

O co walczymy...

W przypadku „Fratrìa” za istotny należy uznać moment, kiedy jej współwłaściciel Jacek Karnowski określił w jednej ze swych publicznych wypowiedzi zadania mediów, odchodząc od tradycyjnie przyjmowanego założenia, że służą one przede wszystkim informowaniu, relacjonowaniu rzeczywistości. Chodzi o wypowiedź redaktora naczelnego tygodnika „wSieci”⁴ z 2013 roku, która padła podczas konferencji poświęconej „skutecznym metodom przeciwdziałania ideologii gender”. Została ona później

¹ Firma, do której należy m.in. tygodnik „Sieci” i grupa portali internetowych, w tym wpolityce.pl. Kontrolny pakiet udziałów ma w niej związany z Prawem i Sprawiedliwością od lat (choć oficjalnie bezpartyjny) senator Grzegorz Bierecki. Współwłaścicielem jest też m.in. Jacek Karnowski, jeden z najbardziej wyrazistych i wpływowych dziennikarzy w mediach, które są kierowane do odbiorców konserwatywnych.

² *Analiza dyskursu publicznego*, red. M. Czyżewski, M. Otrocki, T. Piekot, J. Stachowiak, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2017.

³ D. Jemielniak, *Netnografia, czyli etnografia wirtualna – nowa forma badań etnograficznych*, „Prakseologia” 2013, nr 154, s. 97–116.

⁴ Dziś, po konflikcie z Grzegorzem Hajdarowiczem, właścicielem m.in. „Rzeczpospolitej”, o prawa do znaku handlowego, tytuł brzmi „Sieci”. W międzyczasie brzmiał on też „Sieci prawdy”. Słowo „prawdy” jest też w nazwie portalu internetowego tygodnika.

opublikowana między innymi na łamach portalu wpolityce.pl⁵. Dziennikarz, mówiąc o mediach podkreślał, że są coraz słabsze, zideologizowane i genderują świat oraz zwalczają kościół⁶. Wreszcie przeszedł do tego, jaką jego zdaniem rolę powinny pełnić:

Media są ważne nie tylko dlatego, że odkłamyją świat, ale także dlatego, że są to arcyważne instytucje społeczne. Nam się czasem wydaje, że media coś relacjonują. [...] To jest pozór. To drugorzędna rola mediów. Media są w coraz większym stopniu kreatorami świata. Są wychowawcami milionów i są ośrodkami refleksji. [...] Redakcje to są ośrodki, które są wieżami strażniczymi wspólnot. W tym przypadku katolickiej, chrześcijańskiej czy konserwatywnej. Bez takich wież polegniemy. Protestowaniem niewiele zmienimy. Musimy mieć swoje wieże. Bez ośrodków świadomie analizujących rzeczywistość, umiejących zareagować, wspólnota przegra, jest bezbronna. Tym są redakcje. Silne redakcje są ośrodkami interpretacji, władzy, myślenia, obrony wspólnoty i przeciwdziałania na reakcje przeciwnika⁷.

Warto pamiętać, w jakim czasie padły te słowa. Tygodnik „wSieci” działał wtedy od niespełna roku⁸. Karnowski współzałożył go po odejściu z powstałego w 2011 roku tygodnika „UważamRze”. „wSieci” i inne media powiązane ze spółką „Fratrìa” prezentowały bardziej wyrazisty, wręcz tabloidowy przekaz. Podsycaly między innymi atmosferę zagrożenia, może nawet obłączenia, w świecie, gdzie królują liberalne (wtedy ten przymiotnik, w środowisku wspomnianych mediów, służył za rodzaj obelgi wobec wyznających nie dość konserwatywne poglądy; z czasem tę rolę przejął przymiotnik: lewacki) rządy, media i idee.

Przekaz z „wieży” Karnowskiego nie uległ zmianie, niezależnie od tego, że sytuacja tygodnika jest zupełnie inna niż w 2013 roku. Dzisiejsze „Sieci”, podobnie jak i cała grupa mediów określanych jako narodowe, prawicowe czy konserwatywne, to beneficjenci zmiany władzy, jaka zaszła w Polsce w roku 2015, ale także radykalizacji nastrojów społecznych w wielu obszarach. Jednakże w publikowanych przez nich materiałach wciąż nie brak wskazań dotyczących tego, że lewicowe elity próbują forsować swój system wartości, pogardzają tradycją i polską, chrześcijańską tożsamością.

Redaktor naczelny „Sieci” niedawno wrócił w jednej ze swoich publicznych wypowiedzi do roli, jaką powinien pełnić dziennikarz. Dnia 21 września 2017 roku w programie „O co chodzi” w TVP Info spotkali się Jacek Karnowski i Piotr Skwieciński, również pracownik tygodnika „Sieci”⁹, ale w swej publicystyce mniej radykalny od

⁵ Serwis także należący do „Fratrìi”, tyle że z darmowymi treściami, tworzonymi zazwyczaj przez tych samych autorów co płatny tygodnik. Często materiały z tygodnika są także publikowane w tym portalu.

⁶ W 2013 roku w Polsce rządziła koalicja PO z PSL. Media konserwatywne budowały swoją pozycję m.in. w kontekście obrony przed: laicyzacją, odejściem od wartości chrześcijańskich czy promocją postaw z ich punktu widzenia sprzecznych z ludzką naturą.

⁷ J. Karnowski, *Redakcje to ośrodki, które są wieżami strażniczymi wspólnot. Protestowaniem niewiele zmienimy. Musimy mieć swoje wieże*, 21.09.2013, <https://wpolityce.pl/polityka/166912-jacek-karnowski-redakcje-to-osrodki-ktore-sa-wiezami-strazniczymi-wspolnot-protestowaniem-niewiele-zmienimy-musimy-miec-swoje-wieze> (dostęp: 13.01.2018).

⁸ Pierwsze wydanie trafiło na rynek w listopadzie 2012 roku.

⁹ Program prowadził Bronisław Wildstein, również publicysta tego tygodnika.

Karnowskiego. Goście mieli poprowadzić dyskusję w ramach polemiki, którą wcześniej zaczęli na łamach portalu wpolityce.pl. Karnowski w jednym z tekstów zwracał uwagę, że pojawiają się głosy krytyczne po prawej stronie opinii publicznej (politycy, publicyści), które solidarnie z lewicą krytykują obóz rządzący¹⁰ i ocenił to zjawisko negatywnie. Skwieciński argumentował, że Karnowski, toczący w poprzednich latach boje z „liberalnym salonem III RP” nie zauważył, że ta epoka minęła, a obóz IV RP „nie jest już żadnym tam ostatnim partyzanckim oddziałkiem, rozpaczliwie przebijającym się przez mokradła pośród atakujących go przeważających sił wroga”¹¹, tylko dzierży władzę i ma dobre perspektywy na jej utrzymanie. W trakcie polemiki redaktor naczelny tygodnika odniósł się do roli mediów: „Nie godzę się na taką postawę, że publicysta, czy dziennikarz to jest jakiś człowiek wyizolowany i on właściwie stawia symetrię między Polską a antypolską. Ja się z tym fundamentalnie nie zgadzam”. Skwieciński próbował polemizować. Dodał między innymi, że sytuacja nie zwalnia ich (dziennikarzy – przyp. R.W.) z relacjonowania rzeczywistości kosztem jej zaklinania.

Karnowski kontynuował:

Nie chcę mówić, że ci ludzie są wrogami, bo oni subiektywnie mogą być patriotami, miłośnikami polskości. Natomiast, jeżeli my obiektywnie zanalizujemy naszą sytuację i stwierdzimy, jakie są warunki istnienia państwa polskiego, i jego wzmocnienia, to ja to nazywam Polską i antypolską. Bo to subiektywnie mogą być ludzie szlachetni, a jednak finalnie ich polityka doprowadzi do tragedii¹².

Przytaczam ten fragment, żeby pokazać, że pogląd naczelnego „Sieci” na rolę mediów ewoluował (pozostając jednak w jednym nurcie) od tego, że redakcje mają służyć określonej wspólnocie do sytuacji, gdy każdy punkt widzenia, odbiegający od wyznawanych przez zwolenników konkretnej opcji wartości, jest de facto działaniem na szkodę kraju. Karnowski uznał ponadto, że istnieją obiektywne sposoby na określenie tego, kto ma rację w sporze politycznym i że te kryteria może wyznaczyć, jak przynajmniej wynika z jego wypowiedzi, on sam.

Ten przykład wydaje się istotny z dwóch powodów. Pierwszym jest faktyczne zdefiniowanie roli mediów tożsamościowych. Nie chodzi w ich funkcjonowaniu o relację z rzeczywistością, nawet nie tyle obiektywną, ile choćby zniuansowaną, wielostronną¹³. Media, biorąc pod uwagę słowa Karnowskiego, nie informują, a służą raczej idei,

¹⁰ J. Karnowski, *Robi się naprawdę ciekawie. Jesteśmy świadkami kolejnej rekonstrukcji i przebudowy Salonu, jak zawsze przez kooptację*, 14.09.2017, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/357863-robi-sie-naprawde-ciekawie-jestesmy-swiadkami-kolejnej-rekonstrukcji-i-przebudowy-salonu-jak-zawsze-przez-kooptacje> (dostęp: 13.01.2018).

¹¹ P. Skwieciński, *Dziś konformizm nie działa w jedną stronę. Odpowiadam Jackowi Karnowskiemu*, 15.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/357954-dzis-konformizm-nie-dziala-w-jedna-strone-odpowiadam-jackowi-karnowskiemu> (dostęp: 13.01.2018).

¹² Film z rozmową pod adresem: <https://www.tvp.info/34088512/21092017-1826> (dostęp: 13.01.2018). Wskazany wątek można znaleźć około 12 minuty 50 sekundy.

¹³ Zasady etyczne tego zawodu i przepisy prawa regulują to, co trzeba zrobić, żeby dochować reguł staranności i rzetelności dziennikarskiej oraz stworzyć wielostronny przekaz.

pewnemu światopoglądowi, wsparciu realizacji tego, co dobre dla danej społeczności. Jak to określać? Przez „obiektywną analizę sytuacji”. I tu dochodzimy do punktu drugiego. Karnowski nawiązuje tą wypowiedzią do pojęcia prawdy, która w przekazie mediów informacyjnych jest zazwyczaj niejednoznaczna, wieloaspektowa. Prawda w mediach tożsamościowych opiera się na prostym podziale: dobre/złe, białe/czarne, Polska/antypolska, obiektywna analiza sytuacji/subiektywni patrioci... Decyzję o tym, kto jest kim i co jest czym, podejmuje ten, kto buduje w danym medium przekaz, narrację.

Odmienna rzeczywistość

Według jakich kryteriów odróżnić medium tożsamościowe od tego, które stosuje reguły obowiązujące w dziennikarstwie informacyjnym czy w dziennikarstwie opinii¹⁴?

Jeśli rola medium rozumiana według tradycyjnych zasad będzie się stosować do reguł staranności i rzetelności¹⁵ w budowaniu materiału informacyjnego to w medium tożsamościowym poinformowanie w ogóle nie będzie głównym zadaniem. Istotniejsza okaże się budowa określonej wizji świata – nie tyle opisanie go, co wyrazista interpretacja. Celem będzie nie wyjaśnienie, ale raczej utwierdzenie grupy odbiorców w ich przekonaniach, wzmocnienie poczucia wspólnoty.

Jeśli dla dziennikarzy medium stosującego tradycyjny system zasad prawnych i etycznych istotne będzie doprowadzenie do zrozumienia określonego problemu, to w tożsamościowym raczej budowa pewnego porozumienia. W takich sytuacjach odniesienie do rzeczywistości, czy uprost fakty, mają drugorzędne znaczenie. Medium tożsamościowe będzie więc opierać się na eksploatacji pewnych symboli czy pojęć (choćby takich jak wspomniani już „liberał” czy „lewak”), w zależności od potrzeb próbując nawet zmieniać ich pierwotne znaczenia.

Warto wspomnieć także o tym, że medium, które wypełnia zadania informacyjne, jest wyraźnym pośrednikiem w prezentowaniu odbiorcom przekazu o świecie. W przypadku medium tożsamościowego to już nie tak oczywiste. Można powiedzieć, że jest ono częścią określonej wspólnoty, tak jak i jego odbiorcy. Poza tym budując poczucie wspólnoty jednocześnie przekonuje, że nie ma dla niej alternatywy, że słuszność jest po jednej stronie, że wspomniane już „obiektywne czynniki” nie zostawiają wątpliwości. Zatem prawda medium tożsamościowego jest jedna, chciałoby się powiedzieć absolutna, niepodważalna i co najważniejsze „nasza”.

Budowa wspólnoty w narracji medium tożsamościowego opiera się w znacznym stopniu na metodach znanych dotąd z politycznych przekazów propagandowych. Dobrze służy do tego między innymi budowanie tożsamości na podstawie wskazania tego, kto jest poza wspólnotą, mówiąc wprost: wykluczenie. W omawianym w tym

¹⁴ Tradycyjne rozumienie dziennikarstwa opinii nie dopuszcza dowolnego ich publikowania. Jeden z zapisów Kodeksu Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich: Opinie mogą być stronicze, ale nie mogą zniekształcać faktów i być wynikiem zewnętrznych nacisków.

¹⁵ Dwa podstawowe kryteria używane do oceny pracy dziennikarzy zostały zawarte w art. 12 ustawy Prawo prasowe z 1984 roku z późniejszymi zmianami.

tekście przykładzie (uchodźcy) będzie to miało szczególne znaczenie. Podobne jak używane symbole i pojęcia. W narracji polskich władz od 2015 roku, a co za tym idzie także mediów tożsamościowych, które im wtórują, będą to między innymi kwestie odzyskiwania rzekomo utraconej suwerenności, obrony tożsamości narodowej i religijnej¹⁶.

Uchodźca = imigrant

Przekaz dotyczący kryzysu migracyjnego w Europie w tożsamościowych mediach konserwatywnych sprowadzał się między innymi do takiego prowadzenia narracji, aby odbiorcy uzyskali przekonanie, że sprawa nie dotyczy uchodźców a imigrantów, najczęściej ekonomicznych. Jeżeli wziąć jako przykład portal wpolityce.pl, to słowo „uchodźca” pojawia się albo w cytatach konkretnych osób używających go albo jest ono tak prezentowane, aby wskazać, że według autorów przybysze (kolejny zamiennik) uchodźcami nie są.

Dobór tematów związanych z uchodźcami też jest odpowiednio ukierunkowany. Pewne obszary tematyczne są powtarzalne. Ekspozowane są religijny radykalizm, przestępczość, konieczność obrony tradycyjnych chrześcijańskich i europejskich wartości.

Przytoczone w tekście nagłówki oczywiście nie odnoszą się do wszystkich materiałów dotyczących tej tematyki, które zostały opublikowane w wybranym okresie. Pokazują jednak prawidłowości występujące w tekstach „Sieci” oraz wpolityce.pl, które odnoszą się do kryzysu migracyjnego.

Uchodźca zagraża polskiej tożsamości

Jednym z najmocniej eksploatowanych wątków w kontekście uchodźców jest zagrożenie cywilizacyjne i kulturowe, jakie niesie, według twórców wiadomości i komentatorów, przyjmowanie uchodźców. W związku z tym podkreślana jest konieczność ochrony polskiego i chrześcijańskiego systemu wartości. Serwis wpolityce.pl, nagłówki z września 2017:

- Muzułmanie świętują na ulicach Rzymu. Modły wyglądają niepokojąco. Ostatnio Państwo Islamskie groziło papieżowi – 1 września¹⁷;
- Wicepremier Gowin: Europa Zachodnia zmierza ku kulturowemu samobójstwu. Oby przykład Polski otrzeźwił naszych sąsiadów – 6 września¹⁸;

¹⁶ Zjawisko dziennikarstwa tożsamościowego omawia m.in. J. Pleszczyński, *Etyka dziennikarska i dziennikarstwa*, Difin, Warszawa 2015, s. 180–182.

¹⁷ <https://wpolityce.pl/swiat/355819-muzulmanie-swietuja-na-ulicach-rzymu-modly-wygladaja-niepokojaco-ostatnio-panstwo-islamskie-grozilo-papiezowi> (dostęp: 13.01.2018).

¹⁸ <https://wpolityce.pl/polityka/356487-wicepremier-gowin-europa-zachodnia-zmierza-ku-kulturowemu-samobojstwu-oby-przyklad-polski-otrzejwil-naszyc-sasiadow> (dostęp: 13.01.2018).

- Prof. Waurzyk dla wPolsce.pl: Gdyby w Polsce rządziła PO, to mielibyśmy kolejne kontyngenty napływających imigrantów – 8 września¹⁹;
- NASZ WYWIAD. Prof. Legutko: Musimy się bronić przed przyjmowaniem imigrantów. Jesteśmy odpowiedzialni przed przyszłymi pokoleniami – 8 września²⁰;
- Beata Kempa: Groźba KE ws. relokacji uchodźców pokazuje bardzo szeroki front walki z Polską – 11 września²¹;
- Prof. Krasnodębski: Idea, że Europa może przyjąć miliony imigrantów bez wywołania katastrofy, jest niebezpieczną mrzonką – 13 września²²;
- Gadowski: Uchodźcy są katalizatorem, który ma zmienić świat. To oni mają zredukować społeczeństwo Europy – 15 września²³;
- NASZ WYWIAD. Gadowski: Nie możemy pozwolić, aby w przestrzeni publicznej pojawiali się modlący muzułmanie. Oni stosują strategię „stopy w drzwiach” – 18 września²⁴;
- Mocne słowa senatora o imigrantach: Tych ludzi nie da się ucywilizować. Im religia nie pozwala na to, żeby oni się z nami integrowali – 22 września²⁵;
- Przywódcy państw, którzy pozwalają na masową imigrację z krajów kulturowo dalekich, zdradzają swoich obywateli – 24 września²⁶.

Serwis odwołuje się do autorytetów, czy ściślej biorąc postaci, które są lub mogą być autorytetami w środowisku odbiorców wpolityce.pl, między innymi z racji zajmowanych stanowisk jak Jarosław Gowin i Beata Kempa. Z kolei dla profesorów Legutki i Krasnodębskiego kryzys imigracyjny to kolejny temat, w związku z którym mogą zająć stanowisko (w mediach „Fratrrii” ich wypowiedzi publikowane są regularnie i dotyczą wielu kwestii). Wcześniej wielokrotnie zwracali uwagę na przykład na konieczność walki o suwerenność naszego kraju w relacjach z Unią Europejską, ze szczególnym naciskiem na kontakty z Niemcami.

¹⁹ <https://wpolityce.pl/polityka/356854-prof-waurzyk-dla-wpolscepl-gdyby-w-polsce-rzadzila-po-to-mielibyśmy-kolejne-kontyngenty-napływających-imigrantów-wideo> (dostęp: 13.01.2018).

²⁰ <https://wpolityce.pl/polityka/356923-nasz-wywiad-prof-legutko-musimy-sie-bronic-przed-przyjmowaniem-imigrantów-jesteśmy-odpowiedzialni-przed-przyszłymi-pokoleniami> (dostęp: 13.01.2018).

²¹ <https://wpolityce.pl/polityka/357339-beata-kempa-grozba-ke-ws-relokacji-uchodźców-pokazuje-bardzo-szeroki-front-walki-z-polska> (dostęp: 13.01.2018).

²² <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/357548-prof-krasnodebski-idea-ze-europa-moze-przyjac-miliony-imigrantów-bez-wywołania-katastrofy-jest-niebezpieczna-mrzonka> (dostęp: 13.01.2018).

²³ <https://wpolityce.pl/polityka/358030-witold-gadowski-uchodźcy-sa-katalizatorem-ktory-ma-zmienic-swiat-to-oni-maja-zredukowac-społeczeństwo-europy> (dostęp: 13.01.2018).

²⁴ <https://wpolityce.pl/polityka/358316-nasz-wywiad-gadowski-nie-mozemy-pozwolic-aby-w-przestrzeni-publicznej-pojawiali-sie-modlący-muzułmanie-oni-stosuja-strategie-stopy-w-drzwiach> (dostęp: 13.01.2018).

²⁵ <https://wpolityce.pl/polityka/358994-mocne-słowa-senatora-o-imigrantach-tych-ludzi-nie-da-sie-ucywilizowac-im-religia-nie-pozwala-na-to-zeby-oni-sie-z-nami-integrowali-wideo> (dostęp: 13.01.2018).

²⁶ <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/359145-przywódcy-panstw-ktore-pozwalaja-na-masowa-imigracje-z-krajow-kulturowo-dalekich-zdradzaja-swoich-obywateli> (dostęp: 13.01.2018).

Także w materiałach, gdzie bohaterami są Jarosław Gowin, Beata Kempa czy Piotr Waurzyk, jest eksponowana różnica między Polską a krajami Europy Zachodniej oraz między podejściem do kwestii uchodźców prezentowanym przez polityków PiS i poprzednio rządzących.

Swoistą pozycję ma Witold Gadowski, dziennikarz, który jest przedstawiany w mediach konserwatywnych jako ekspert ds. terroryzmu i islamu. Nagłówki tekstów, w których jest cytowany, są utrzymane w charakterystycznym tonie – Gadowski zazwyczaj przestrzega, można powiedzieć wieszczu katastrofę. Przykładowo w jednym ze styczniowych numerów tygodnika „Sieci” w 2018 roku jego zdjęcie zostało umieszczone na okładce, która odnosi się do wywiadu z nim. Fotografia dziennikarza z marsową miną ubranego w kamizelkę kuloodporną jest uzupełniona o tytuł „Źadnych sztuczek z imigracją!” i zapowiedź, z której wynika, że jeśli dopuścimy do powstania korytarzy humanitarnych, to urządzimy sobie piekło²⁷.

Warto także zwrócić uwagę na ton przywołanych nagłówków. Dominuje budowanie poczucia zagrożenia na różne sposoby i patos jak w przypadku „odpowiedzialności przed przyszłymi pokoleniami” czy materiału o zdradzie przywódców.

Imigrant z nożem w zębach

Innym intensywnie eksploatowanym w publikowanych materiałach obszarem tematycznym jest bezpieczeństwo obywateli. Najczęściej eksponuje się wszelkie przypadki rzeczywistych i domniemyanych przestępstw przypisywanych uchodźcom w krajach Europy i jednocześnie jest podkreślany fakt, że Polska w związku z tym, że nie przyjęła imigrantów, jest bezpieczna. Wpolarity.pl wrzesień 2017:

- Islamskie przestępstwa z importu. Już w tej chwili mamy w Europie zachodniej ok. 20 mln muzułmanów – 4 września²⁸;
- Minister Błaszczak: Bezpieczeństwo Polski i Polaków jest najważniejsze. Polski rząd nie będzie ulegał presji – 6 września²⁹;
- Kolejna tragedia we Włoszech. Imigrant z Bangladeszu zgwałcił obywatelkę Finlandii. Sprawca ma prawo pobytu „z powodów humanitarnych” – 11 września³⁰;

²⁷ Okładka pochodzi z „Sieci” 2018, nr 2 (266). Ciekawostką, która pokazuje, jaki stosunek do faktów mają twórcy tego tygodnika, jest fakt, że w tle umieszczono tak zwane stockowe zdjęcie zniszczonych w trakcie działań wojennych budynków w mieście Hims w Syrii. Odniosł się do tego portal press.pl, który od Gadowskiego dowiedział się, że był w kilku rejonach konfliktów, ale akurat na froncie w Syrii nie.

²⁸ <https://wpolityce.pl/swiat/356260-islamskie-przestepstwa-z-importu-juz-w-tej-chwili-mamy-w-europie-zachodniej-ok-20-mln-muzulmanow> (dostęp: 13.01.2018).

²⁹ <https://wpolityce.pl/polityka/356596-minister-blaszczak-bezpieczenstwo-polski-i-polakow-jest-najwazniejsze-polski-rzad-nie-bedzie-ulegal-presji> (dostęp: 13.01.2018).

³⁰ <https://wpolityce.pl/swiat/357357-kolejna-tragedia-we-wloszech-imigrant-z-bangladeszu-zgwalcil-obywatelke-finlandii-sprawca-ma-prawo-pobytu-z-powodow-humanitarnych> (dostęp: 13.01.2018).

- Berlin: Dźgali mężczyznę nożem, bo nosił łańcuszek z krzyżykiem na szyi – 15 września³¹;
- Tak wygląda codzienność Niemiec. Liczba gwałtów popełnionych przez imigrantów wzrosła o 91 proc. – 19 września³²;
- W czasie, gdy Polska otoczona zostaje żywym Różańcem, Zachód płacze po kolejnych zamachach. Symboliczne! – 7 października³³.

Większość tych tekstów zawiera powtarzalny zestaw argumentów używanych przez media polskiej prawicy sprowadzających się do uogólnienia: uchodźcy łamią prawo. Warto zwrócić uwagę między innymi na to, że te przypadki są regularnie wyolbrzymiane. Na przykład w nagłówku tekstu o wzroście przestępczości w Niemczech nie ma informacji o tym, że liczba gwałtów odnosi się do Bawarii (gdzie wcześniej doszło do zmiany prawa i kwalifikacji czynu, jakim jest gwałt). Z kolei tekst o tym, że „zachód płacze po zamachach” dotyczy głównie tego, że w Polsce odbyła się akcja „Różaniec bez granic”. Został on zilustrowany zdjęciem z 7 października 2017 roku wykonanym po tym, jak samochód potracił na chodniku pod Muzeum Historii Naturalnej w Londynie kilkanaście osób. Policja podała, że to wypadek, a nie zamach. We wspomnianym materiale nie ma ten temat słowa.

Ekspozowanie wątków związanych z łamaniem prawa przez określoną grupę w serwisach „Fratrui” w równie mocny sposób nastąpiło w ciągu ostatnich 2 lat jeszcze w związku ze zmianami przepisów dotyczących systemu sądownictwa. Gdyby opierać się na zamieszczanych tylko we wpolityce.pl materiałach, można odnieść wrażenie, że sędziowie, poza obroną własnych interesów, zajmują się głównie kradzieżami czy dręczeniem podwładnych. Bywały też materiały, gdzie były łączone wątki narracji antyuchodźczej i antysędziowskiej³⁴.

Sprytny przybysz, głupi gospodarz

We wrześniu 2017 roku korzystający z mediów spółki „Fratrui” mogli się też dowiedzieć, że sytuacja przybyszów do Europy jest zbyt dobra, a oni wykorzystują słabość państw z rozbudowanym zapleczem socjalnym.

Dnia 8 września 2017 roku portal wpolityce.pl opublikował materiał serwisu wSumie.pl³⁵ pt. „Integracja po muzułmańsku. Norweska minister ds. integracji padła ofiarą

³¹ <https://wpolityce.pl/swiat/357990-berlin-dzgali-mezczyzne-nozem-bo-nosil-lancuszek-z-krzyzykiem-na-szyi> (dostęp: 13.01.2018).

³² <https://wpolityce.pl/polityka/358411-tak-wyglada-codziennosc-niemiec-liczba-gwaltow-popelnionych-przez-imigrantow-wzroslo-o-91-proc> (dostęp: 13.01.2018).

³³ <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/361289-w-czasie-gdy-polska-otoczona-zostaje-zywym-rozancem-londyn-placze-po-kolejnym-zamachu-symboliczne> (dostęp: 13.01.2018).

³⁴ <https://wpolityce.pl/polityka/359047-mullowie-nadzwyczajnej-kasty-janecki-w-nowym-numerze-sieci-ulica-ma-znowu-walczyc-o-to-zeby-w-sadach-bylo-tak-jak-bylo>, publikacja 2017.09.23 (dostęp: 17.01.2018).

³⁵ Kolejny portal spółki „Fratrui”.

„granic kulturowych”³⁶ podpisany inicjałami wkt i odniesieniem do serwisu Twitter. Tekst opowiadał o wydarzeniu w radiowym studiu, kiedy działacz muzułmański nie podał ręki norweskiej minister.

„To jest socjal: 3 mieszkania dla imigranta i jego 3 żon”³⁷ donosił w nieopatrzonym nazwiskiem tekście (podpis brzmiał: zespół wgospodarce.pl, były też inicjały MW i skrót PAP) inny serwis spółki „Fratia”³⁸, portal wgospodarce.pl 19 września 2017 roku. Tekst opowiadał o tym, jak 57-letni imigrant z Syrii dostał mieszkania, od podsztokholmskiej gminy Nacka, dla siebie, swoich trzech żon i szesnaściorga dzieci.

Ekspozowanie przykładów tego jak uchodźcy wykorzystują przepisy w krajach europejskich to kolejny z elementów powtarzalnych w materiałach serwisów spółki.

Brać przykład!

Gdyby skoncentrować się na przedstawionym przekazie, to odbiorca materiałów „Fratii” mógłby uznać, że sytuacja jest beznadziejna i niezależnie od starań przybysze/ imigranci dokonają aneksji Europy. Jednak twórcy tekstów poza uświadamianiem tego, jakie jest w ich mniemaniu zagrożenie, pokazują też nieliczne przykłady, gdzie ich zdaniem z powodzeniem dawany jest odpór imigracji.

Portal wpolityce.pl wrzesień 2017:

- Trump nie ulega naciskom. „Nie zamierzam ogłaszać amnestii dla młodych, nielegalnych imigrantów” – 14 września³⁹;
- Węgry nie ulegają dyktatowi! Orban zapowiada konsultacje na temat „planu Sorosa” dotyczącego między innymi imigracji – 14 września⁴⁰;
- Liczba nielegalnych imigrantów na Węgrzech spadła w tym roku do 1157. Doradca Orbana: zbudowanie ogrodzenia granicznego było słuszne – 18 września⁴¹;

W kontekście imigrantów wpolityce.pl miał jesienią 2017 roku dwóch głównych „pozytywnych bohaterów”: prezydenta USA Donalda Trumpa i premiera Węgier Victora Orbana. Z kolei rolę jednego z „czarnych charakterów” pełnił George Soros, który w portalu jest przedstawiany w niekorzystnym świetle nie tylko przy okazji tematów związanych z uchodźcami.

³⁶ <https://wpolityce.pl/swiat/356858-integracja-po-muzulmansku-norweska-minister-ds-integracji-padla-ofiara-granic-kulturowych-wideo> (dostęp: 14.01.2018).

³⁷ <http://wgospodarce.pl/informacje/40627-to-jest-socjal-3-mieszkania-dla-imigranta-i-jego-3-zon> (dostęp: 13.01.2018).

³⁸ Materiał można znaleźć także na wpolityce.pl.

³⁹ <https://wpolityce.pl/swiat/357845-trump-nie-ulega-naciskom-nie-zamierzam-oglaszac-amnestii-dla-mlodych-nielegalnych-imigrantow> (dostęp: 13.01.2018).

⁴⁰ <https://wpolityce.pl/swiat/357756-wegry-nie-ulegaja-dyktatowi-orban-zapowiada-konsultacje-na-temat-planu-sorosa-dotyczacego-m-in-imigracji> (dostęp: 13.01.2018).

⁴¹ <https://wpolityce.pl/swiat/358275-liczba-nielegalnych-imigrantow-na-wegrzech-spadla-w-tym-roku-do-1-157-doradca-orbana-zbudowanie-ogrodzenia-granicznego-bylo-sluszne> (dostęp: 13.01.2018).

Obraz mówi więcej

Warto zwrócić także uwagę na to, jak temat uchodźców jest prezentowany na okładkach mediów, które zajmują krytyczne stanowisko w związku z ich przyjmowaniem. W ciągu ostatnich lat właściwie każdy przypadek odniesienia się w nich do tematu uchodźców na pierwszej stronie budził kontrowersje.

Tygodnik „Sieci” poza wspomnianą już okładką z Gadowskim poświęcił uchodźcom dwie pierwsze strony we wrześniu 2015 roku. Dnia 21 września 2015 roku znalazła się na niej ówczesna premier Ewa Kopacz, a właściwie zdjęcie jej twarzy wmontowane w coś, co według autora jest strojem muzułmańskiej kobiety. Postać trzyma w ręku dynamit, ma do pasa przyczepiony kolejny. Tytuł brzmi: „Ewa Kopacz urządzi nam piekło na rozkaz Berlina”⁴². Okładka ukazała się w czasie tuż po deklaracji Angeli Merkel w sierpniu 2015 roku o przyjmowaniu uchodźców. Szczególną uwagę warto zwrócić na tę, którą w tygodniku zaprezentowano tydzień wcześniej. Na zmontowanym zdjęciu trójka mężczyzn w charakterystycznych ubraniach demontuje biało czerwony szlaban z polskim godłem. Wszystko opatrzone jest tytułem „Nadchodzą”⁴³. Okładka w oczywisty sposób nawiązuje do zdjęcia, które Niemcy wykonali najprawdopodobniej w połowie września 1939 roku w Gdyni Kolibkach. Odwołuje się do atmosfery zagrożenia, którą media „Fratrri” budują w odniesieniu do uchodźców⁴⁴ poprzez skojarzenie z symboliczną fotografią znaną między innymi z podręczników historii Polski.

Ciekawostką jest fakt, że temat uchodźców okładkowo w tamtym tygodniu, w związku ze wspomnianą deklaracją kanclerz Merkel, poruszyły jeszcze dwa czasopisma: „doRzeczy” i „Polityka”. W pierwszym na okładce znalazło się zdjęcie tłumu i tytuł: „To najeżdźcy nie uchodźcy. Zamknijmy przed nimi granice Polski”⁴⁵, w drugim była fotografia młodych, uśmiechniętych, ubranych w charakterystyczny sposób kobiety i mężczyzny z niemowlęciem. Białoczerwony tytuł pyta: „Nowi Polacy?”⁴⁶.

Ten przegląd trzeba jeszcze uzupełnić o przypadek z 15 lutego 2016 roku, gdy na okładce „wSieci” znalazło się zdjęcie kobiety o jasnych skórze oraz włosach, owiniętej we flagę UE, przytrzymywanej przez sześć męskich rąk, o ciemnej skórze. Tytuł brzmiał: „Islamski gwałt na Europie”⁴⁷.

Najwięcej kontrowersji do tej pory wzbudziła jednak okładka „Gazety Polskiej” z 26 lipca 2017 roku⁴⁸. Twórcy umieścili na niej tytuł: „Uchodźcy przynieśli śmiertelne choroby”, uzupełniając go o obraz zmontowany z trzech zdjęć. Dwa z nich zostały wykonane w lutym 2017 roku w Iraku przez Rafała Wojczala w obozie dla uchodźców

⁴² „wSieci” 2015, nr 38(147).

⁴³ „wSieci” 2015, nr 37(146).

⁴⁴ Wspomniane zdjęcie z 1939 roku jest wykorzystywane w mediach konserwatywnych jako podstawa do fotomontaży. Używała go m.in. „Gazeta Polska Codziennie”.

⁴⁵ „doRzeczy” 2015, nr 38(137)

⁴⁶ „Polityka” 2015, nr 38(3027). Ciekawostką jest fakt, że to też, jak wspomniana wcześniej fotografia z Hims, jest tzw. zdjęcie stockowe.

⁴⁷ „wSieci” 2016, nr 7(168).

⁴⁸ „Gazeta Polska” 2017, nr 30.

wewnętrznych, uciekających przed konfliktem zbrojnym na terenie swojego kraju. Wojciech Wilczyński, autor trzeciego zdjęcia użytego w montażu, wykonał je w 2007 roku w Afganistanie. Obaj fotoreporterzy zaprotestowali przeciwko użyciu ich fotografii w kontekście, w jakim zrobili to dziennikarze „Gazety Polskiej”. Tłumaczenie Tomasza Sakiewicza, redaktora naczelnego „Gazety Polskiej”, pozwala uświadomić sobie, jak przedmiotowo i cynicznie do uchodźców podchodzą twórcy konserwatywnych mediów tożsamościowych: „To są imigranci, którzy z całą pewnością wiedzieli o tym, że są im robione zdjęcia. A zdjęcie to zdjęcie, nie robi się go w kontekście, lecz wyłącznie utrwała obraz. Jeśli fotograf chciał, aby można było jego zdjęcie wykorzystać wyłącznie w danym kontekście, powinien to zaznaczyć w jego opisie”⁴⁹.

Odnosząc się do przytoczonych przykładów, warto dodać, że tożsamościowość mediów jest budowana w kontekście przemian rynku mediów obserwowanych i opisywanych od lat, między innymi takich jak tabloidyżacja⁵⁰. Współgra także z postprawdą⁵¹ – innym zjawiskiem, którego znaczenie w dyskursie publicznym wzrosło w ciągu ostatnich 2–3 lat⁵². Twórcy tożsamościowego przekazu korzystają z metod związanych z jednym i drugim zjawiskiem.

Zyskowna wyrazistość

Przekaz tożsamościowy, radykalny, prezentujący, a właściwie promujący tylko wybrany wymiar konkretnego problemu, dotyczy w mediach, które go uprawiają, nie tylko tematu uchodźców. Biorąc pod uwagę media polskiej prawicy bardzo mocno wykorzystywane w tym kontekście, na przestrzeni ostatnich dwóch lat, były między innymi sprawy reformy sądownictwa, Trybunału Konstytucyjnego oraz działań opozycji. Charakterystyczne jest także to, że wspomniane media łączą ze sobą kwestie uchodźców, działań opozycji, relacji Polski z UE, tworząc narrację, w której tematy z różnych obszarów wzmacniają nawzajem swój przekaz.

Media, z których przykłady są przytoczone w tym tekście, w ostatnich latach zanotowały znaczące przyrosty liczby użytkowników portali internetowych i zysków. Zatem budowanie emocjonalnej, wyrazistej narracji, opartej na odwołaniu się raczej do przekonań niż faktów, poza chęcią przekonania do racji autorów, ma konkretny wymiar biznesowy. Widać to dzięki wynikom popularności portali oraz wzrostom przychodów.

⁴⁹ Fotoreporterzy oburzeni wykorzystaniem ich zdjęć na okładce „GP”, 27.07.2017, press.pl, http://www.press.pl/tresc/49346,fotoreporterzy-oburzeni-wykorzystaniem-ich-zdjec-na-okladce-gp_ (dostęp: 01.01.2018).

⁵⁰ Por. m.in. D. Piontek, *Tabloidyżajca dyskursu politycznego w polskich mediach*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2013.

⁵¹ Por. M. d’Ancona, *Postprawda*, tłum. M. Sutowski, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2018.

⁵² Jak dotąd za wydarzenie, na które media najmocniej wpłynęły, opierając się właśnie na postprawdzie, można uznać referendum w sprawie brexitu w 2016 roku w Wielkiej Brytanii.

Wyniki badań popularności portali (Megapanel PBI/Gemius):

Realni użytkownicy od kwietnia 2014 do kwietnia 2015 roku:

- wpolityce – 380 tysięcy do prawie 740 tysięcy;
- niezalezna.pl – ponad 340 tysięcy do 680 tysięcy.

Dla porównania doRzeczy (ten sam okres) 54–55 tysięcy do 72–73 tysięcy⁵³.

Realni użytkownicy od maja 2016 do maja 2017 roku:

- niezalezna.pl – 1,46 miliona do 1,73 miliona;
- wpolityce – 1,41 miliona do 1,37 miliona;
- doRzeczy – 110 tysięcy do 519 tysięcy⁵⁴.

Wyniki finansowe odzwierciedlają ten wzrost popularności. Rok 2016 dla „Fratrrii” był okresem wzrostu przychodów z 31 do 34 milionów złotych i blisko 3 milionów zysku netto⁵⁵. Wzrosty finansowe o ponad 50% zanotowały także „Gazeta Polska” i „Gazeta Polska Codziennie”⁵⁶.

Jednocześnie Michał Karnowski, brat Jacka Karnowskiego, także związany z „Fratrrią”, wypowiadając się na temat tego, że dobre wyniki finansowe to skutek zmiany władzy w Polsce, uznał takie sugestie za nieuprawnione⁵⁷. Biorąc zatem jego słowa za dobrą monetę, wypada uznać, że właśnie strategia budowania tożsamościowego, emocjonalnego przekazu, przyniosła spółce sukces finansowy.

Podsumowanie

Warto zestawić przykłady funkcjonowania mediów tożsamościowych z wymaganiami etycznymi i prawnymi, które bierze się pod uwagę, oceniając pracę dziennikarzy. Przytoczmy zaledwie część zapisów trzech najczęściej przywoływanych w Polsce dokumentów odnoszących się do etyki dziennikarskiej:

Kodeks Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich⁵⁸:

„I/2. Informacje powinny być zrównoważone i dokładne, tak by odbiorca mógł odróżnić fakty od przypuszczeń i plotek, oraz powinny być przedstawiane we właściwym kontekście i opierać się na wiarygodnych i możliwie wielostronnych źródłach.

⁵³ <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/serwisy-prawicowe-rekordowo-popularne-na-czele-wpolityce-pl-i-niezalezna-pl-w-dol-salon24-pl-i-naszdziennik-pl> (dostęp: 13.01.2018).

⁵⁴ <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/serwisy-prawicowe-niezalezna-pl-i-wpolityce-pl-na-czele-mocno-w-gore-telewizjarepublika-pl-i-dorzeczy-pl-top10> (dostęp: 13.01.2018).

⁵⁵ <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/fratria-z-34-mln-zl-wplywow-i-2-9-mln-zl-zysku-netto-w-ub-r-karnowski-przychody-z-sektora-publicznego-nie-sa-kluczowe> (dostęp: 13.01.2018).

⁵⁶ <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/gazeta-polska-i-gazeta-polska-codziennie-ze-wzrostem-wplywow-o-58-70-proc-zyski-osiem-razy-wyzsze> (dostęp: 13.01.2018).

⁵⁷ <https://www.wirtualnemedial.pl/artykul/fratria-z-34-mln-zl-wplywow-i-2-9-mln-zl-zysku-netto-w-ub-r-karnowski-przychody-z-sektora-publicznego-nie-sa-kluczowe> (dostęp: 13.01.2018).

⁵⁸ Jeden z najczęściej przywoływanych dokumentów etycznych (niezależnie od politycznego zaangażowania większości członków SDP w ostatnich latach, na czele z prezesem Krzysztofem Skowrońskim). Zbiór zebranych w nim zasad, jest na tyle uniwersalny, że media niezależnie od linii programowej w kontekście etyki dziennikarskiej odwołują się do niego.

I/3. Opinie mogą być stronicze, ale nie mogą zniekształcać faktów i być wynikiem zewnętrznych nacisków”.

Karta Etyczna Mediów⁵⁹:

„ZASADA PRAWDY – dziennikarze, wydawcy, producenci i nadawcy dokładają wszelkich starań, aby przekazywane informacje były zgodne z prawdą, sumienne i bez zniekształceń relacjonują fakty w ich właściwym kontekście, a w razie rozpowszechnienia błędnej informacji niezwłocznie dokonują sprostowania”.

Deklaracja Zasad Międzynarodowej Federacji Dziennikarzy⁶⁰:

„Dziennikarz powinien być świadomy niebezpieczeństwa dyskryminacji, przejawiającej się w mediach i powinien unikać ułatwiania takiej dyskryminacji, opartej na różnicach rasy, płci, orientacji seksualnej, języka, religii, poglądów politycznych i innych oraz pochodzenia narodowego lub społecznego”.

Z kolei z kryteriów prawnych, które służą w Polsce do oceny pracy dziennikarzy, by ocenić zjawisko, którym jest dziennikarstwo tożsamościowe, przytoczmy najpierw pojęcie rzetelności⁶¹. Jego interpretację, kompilując różne orzeczenia polskich sądów, można skrótowo ująć w słowach: uczciwość, solidność, obowiązkowość, konkretność, odpowiedzialność za słowo. W przypadku staranności⁶² analogicznie będą: dokładność, pilność, sumiennosc, dbałość o szczegóły.

Jeżeli zadamy sobie pytanie, czy informacje w sprawie uchodźców w opisywanych publikacjach były „zrównoważone i dokładne”, trzeba będzie odpowiedzieć stanowczo, że nie. Podobna będzie odpowiedź odnośnie do tego, czy opinie nie zniekształcały faktów. Trudno też uznać, że dziennikarzom przyświecała zasada prawdy ujęta w Kartce Etycznej Mediów, czy też, że starali się uniknąć dyskryminowania określonych osób zgodnie z zapisami Deklaracji Zasad MFD.

Można oczywiście powiedzieć, że to zapisy, które od lat są łamane przez dziennikarzy z różnych mediów, głównie ze względu na brak realnych sankcji⁶³. Jednak gdy wziąć pod uwagę odniesienia do pojęć staranności i rzetelności, ujętych wszak w przepisach prawa, to również nie da się uznać, że w przypadku ujmowanego w mediach tożsamościowych problemu uchodźców zostały one zachowane. W tym kontekście, używając porównania Jacka Karnowskiego, można powiedzieć, że głos dobiegający

⁵⁹ Dokument określający podstawowe zasady etyczne w polskim dziennikarstwie, podpisany w 1995 roku przez przedstawicieli mediów z różnych środowisk.

⁶⁰ Dokument z 1954 roku z poprawkami z 1989, który jest podstawą wielu kodeksów etycznych w różnych krajach świata.

⁶¹ Art. 12 ustawy „Prawo prasowe” z 26.01.1984 z późniejszymi zmianami.

⁶² Drugie kryterium, określające de facto zakres odpowiedzialności dziennikarza w polskim prawie, zawarte w artykule 12 ww. ustawy.

⁶³ Nie ma sankcji za złamanie zasad etycznych ujętych w przepisach prawa. Co prawda w art. 10 ustawy Prawo prasowe jest ogólny zapis mówiący m.in. o tym, że „Dziennikarz ma obowiązek działania zgodnie z etyką zawodową”, jednak wydaje się, że zapisy etyczne respektuje się przede wszystkim w tych zawodach, gdzie są ujęte w sposób mniej rozproszony niż w przypadku dziennikarzy oraz głównie tam, gdzie jest silny samorząd zawodowy. Tymczasem środowisko dziennikarskie jest podzielone, organizacje środowiskowe mają słabą pozycję, a ludzie z nimi związani sami nie uniknęli problemów z etyką, głównie ze względu na zaangażowanie polityczne.

z „wież strażniczych wspólnoty” jest na pewno donośny i buduje popularność mediów tożsamościowych. Jednocześnie do rzeczywistości i faktów odnosi się wycinkowo, mając na celu nie wielostronne pokazanie problemu, a raczej stworzenie określonej wizji świata, zgodnej z przekonaniami pewnej grupy autorów i odbiorców.

Bibliografia

- Analiza dyskursu publicznego*, red. M. Czyżewski, M. Otrocki, T. Piekot., J. Stachowiak, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2017.
- Beata Kempa: Groźba KE ws. relokacji uchodźców pokazuje bardzo szeroki front walki z Polską*, 11.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/357339-beata-kempa-grozba-ke-ws-relokacji-uchodzcow-pokazuje-bardzo-szeroki-front-walki-z-polska> (dostęp: 13.01.2018).
- Berlin: Dźgali mężczyznę nożem, bo nosił łańcuszek z krzyżykiem na szyi*, 15.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/357990-berlin-dzgali-mezczyzne-nozem-bo-nosil-lancuszek-z-krzyzykiem-na-szyi> (dostęp: 13.01.2018).
- D'Ancona M., *Postprawda*, tłum. M. Sutowski, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2018.
- Fotoreporterzy oburzeni wykorzystaniem ich zdjęć na okładce „GP”*, 27.07.2017, http://www.press.pl/tresc/49346,fotoreporterzy-oburzeni-wykorzystaniem-ich-zdjec-na-okladce_gp (dostęp: 01.01.2018).
- Fratrria z 34 mln zł wpływów i 2,9 mln zł zysku netto w ub.r. Karnowski: przychody z sektora publicznego nie są kluczowe*, 2.10.2017, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/fratria-z-34-mln-zl-wplywow-i-2-9-mln-zl-zysku-netto-w-ub-r-karnowski-przychody-z-sektora-publicznego-nie-sa-kluczowe> (dostęp: 13.01.2018).
- Gadowski na okładce „Sieci” jako korespondent wojenny na tle stockowego zdjęcia*, 9.01.2018, http://www.press.pl/tresc/51616,gadowski-na-okladce-sieci_jako-korespondent-wojenny-na-tle-stockowego-zdjecia (dostęp: 13.01.2018).
- „Gazeta Polska Codziennie” i „Gazeta Polska” ze wzrostem wpływów o 58–70 proc., zyski osiem razy wyższe*, 18.09.2017, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/gazeta-polska-i-gazeta-polska-codziennie-ze-wzrostem-wplywow-o-58-70-proc-zyski-osiem-razy-wyzsze> (dostęp: 13.01.2018).
- Integracja po muzułmańsku. Norweska minister ds. integracji padła ofiarą „granic kulturowych”*, 8.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/356858-integracja-po-muzulmansku-norweska-minister-ds-integracji-padla-ofiara-granic-kulturowych-wideo> (dostęp: 14.01.2018).
- Jemielniak D., *Netnografia, czyli etnografia wirtualna – nowa forma badań etnograficznych*, „Prakseologia” 2013, nr 154, s. 97–116.
- Karnowski J., *Przywódcy państw, którzy pozwalają na masową imigrację z krajów kulturowo dalekich, zdradzają swoich obywateli*, 23.09.2017, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/359145-przywodcy-panstw-ktore-pozwalaja-na-masowa-imigracje-z-krajow-kulturowo-dalekich-zdradzaja-swoich-obywateli> (dostęp: 13.01.2018).
- Karnowski J., *Redakcje to ośrodki, które są wieżami strażniczymi wspólnot. Protestowaniem niewiele zmienimy. Musimy mieć swoje wieże*, 21.09.2013, <https://wpolityce.pl/polityka/166912-jacek-karnowski-redakcje-to-osrodki-ktore-sa-wiezami-strazniczymi-wspolnot-protestowaniem-niewiele-zmienimy-musimy-miec-swoje-wieze> (dostęp: 13.01.2018).

- Karnowski J., *Robi się naprawdę ciekawie. Jesteśmy świadkami kolejnej rekonstrukcji i przebudowy Salonu, jak zawsze przez kooptację*, 14.09.2017, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/357863-robi-sie-naprawde-ciekawie-jestesmy-swiadkami-kolejnej-rekonstrukcji-i-przebudowy-salonu-jak-zawsze-przez-kooptacje> (dostęp: 13.01.2018).
- Kolejna tragedia we Włoszech. Imigrant z Bangladeszu zgwałcił obywatelkę Finlandii. Sprawca ma prawo pobytu „z powodów humanitarnych”*, 11.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/357357-kolejna-tragedia-we-wloszech-imigrant-z-bangladeszu-zgwalcil-obywatelke-finlandii-sprawca-ma-prawo-pobytu-z-powodow-humanitarnych> (dostęp: 13.01.2018).
- Królikowska-Avis E., *Islamskie przestępstwa z importu. Już w tej chwili mamy w Europie zachodniej ok. 20 mln muzułmanów*, 4.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/356260-islamskie-przestepstwa-z-importu-juz-w-tej-chwili-mamy-w-europie-zachodniej-ok-20-mln-muzulmanow> (dostęp: 13.01.2018).
- Kwiatek K., *Gadowski: Nie możemy pozwolić, aby w przestrzeni publicznej pojawiali się modlący muzułmanie. Oni stosują strategię „stopy w drzwiach”*, 18.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/358316-nasz-wywiad-gadowski-nie-mozemy-pozwolic-aby-w-przestrzeni-publicznej-pojawiali-sie-modlacy-muzulmanie-oni-stosuja-strategie-stopy-w-drzwiach> (dostęp: 13.01.2018).
- Liczba nielegalnych imigrantów na Węgrzech spadła w tym roku do 1 157. Doradca Orbana: zbudowanie ogrodzenia granicznego było słuszne*, 8.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/358275-liczba-nielegalnych-imigrantow-na-wegrzech-spadla-w-tym-roku-do-1-157-doradca-orbana-zbudowanie-ogrodzenia-granicznego-bylo-sluszne> (dostęp: 13.01.2018).
- Minister Błaszczak: „Bezpieczeństwo Polski i Polaków jest najważniejsze. Polski rząd nie będzie ulegał presji”*, 6.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/356596-minister-blaszczak-bezpieczenstwo-polski-i-polakow-jest-najwazniejsze-polski-rzad-nie-bedzie-ulegal-presji> (dostęp: 13.01.2018).
- Mocne słowa senatora o imigrantach: „Tych ludzi nie da się ucywilizować. Im religia nie pozwala na to, żeby oni się z nami integrowali”*, 22.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/358994-mocne-slowa-senatora-o-imigrantach-tych-ludzi-nie-da-sie-ucywilizowac-im-religia-nie-pozwala-na-to-zeby-oni-sie-z-nami-integrowali-wideo> (dostęp: 13.01.2018).
- Mułłowie nadzwyczajnej kasty. Janecki w nowym numerze „Sieci”: „Ulica ma znowu walczyć o to, żeby w sądach było tak, jak było”*, 23.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/359047-mullowie-nadzwyczajnej-kasty-janecki-w-nowym-numerze-sieci-ulica-ma-znowu-walczyc-o-to-zeby-w-sadach-bylo-tak-jak-bylo> (dostęp: 13.01.2018).
- Muzułmanie świętują na ulicach Rzymu. Modły wyglądają niepokojąco. Ostatnio Państwo Islamskie groziło papieżowi*, 1.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/355819-muzulmanie-swietuja-na-ulicach-rzymu-modly-wygladaja-niepokojaco-ostatnio-panstwo-islamskie-grozilo-papiezowi> (dostęp: 13.01.2018).
- Niezależna.pl i wPolityce.pl na czele serwisów prawicowych, mocno w górę TelewizjaRepublika.pl i DoRzeczy.pl*, 7.07.2017, <http://www.wirtualnemedial.pl/arttykul/serwisy-prawicowe-niezalezna-pl-i-wpolityce-pl-na-czele-mocno-w-gore-telewizjarepublika-pl-i-dorzeczy-pl-top10> (dostęp: 13.01.2018).
- Nykiel M., *W czasie, gdy Polska otoczona zostaje żywym Różańcem, Zachód płacze po kolejnych zamachach. Symboliczne!*, 8.10.2017, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/361289-w-czasie-gdy-polska-otoczona-zostaje-zywym-rozancem-londyn-placze-po-kolejnym-zamachu-symboliczne> (dostęp: 13.01.2018).

- Piontek D., *Tabloidyzacja dyskursu politycznego w polskich mediach*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań 2013.
- Pleszczyński J., *Etyka dziennikarska i dziennikarstwa*, Difin, Warszawa 2015.
- Prof. Krasnodebski: „Idea, że Europa może przyjąć miliony imigrantów bez wywołania katastrofy, jest niebezpieczną mrzonką”, 13.09.2017, <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/357548-prof-krasnodebski-idea-ze-europa-moze-przyjac-miliony-imigrantow-bez-wywolania-katastrofy-jest-niebezpieczna-mrzonka> (dostęp: 13.01.2018).
- Prof. Wawrzyk dla wPolsce.pl: „Gdyby w Polsce rządziła PO, to mielibyśmy kolejne kontyngenty napływających imigrantów”, 8.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/356854-prof-wawrzyk-dla-wpolscepl-gdyby-w-polsce-rzadzila-po-to-mielibysmy-kolejne-kontyngenty-naplywajacych-imigrantow-wideo> (dostęp: 13.01.2018).
- Skwieciński P., *Dziś konformizm nie działa w jedną stronę. Odpowiadam Jackowi Karnowskiemu*, 15.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/357954-dzis-konformizm-nie-dziala-w-jedna-strone-odpowiadam-jackowi-karnowskiemu> (dostęp: 13.01.2018).
- Stankiewicz A., *Prof. Legutko: Musimy się bronić przed przyjmowaniem imigrantów. Jesteśmy odpowiedzialni przed przyszłymi pokoleniami*, 8.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/356923-nasz-wywiad-prof-legutko-musimy-sie-bronic-przed-przyjmowaniem-imigrantow-jestesmy-odpowiedzialni-przed-przyszlymi-pokoleniami> (dostęp: 13.01.2018).
- Tak wygląda codzienność Niemiec. Liczba gwałtów popełnionych przez imigrantów wzrosła o 91 proc., 19.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/358411-tak-wyglada-codziennosc-niemiec-liczba-gwaltow-popolnionych-przez-imigrantow-wzrosla-o-91-proc> (dostęp: 13.01.2018).
- To jest socjal: 3 mieszkania dla imigranta i jego 3 żon, 19.09.2017, <http://wgospodarce.pl/informacje/40627-to-jest-socjal-3-mieszkania-dla-imigranta-i-jego-3-zon> (dostęp: 13.01.2018).
- Trump nie ulega naciskom. „Nie zamierzam ogłaszać amnestii dla młodych, nielegalnych imigrantów”, 14.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/357845-trump-nie-ulega-naciskom-nie-zamierzam-oglaszac-amnestii-dla-mlodych-nielegalnych-imigrantow> (dostęp: 13.01.2018).
- Węgry nie ulegają dyktatowi! Orban zapowiada konsultacje na temat „planu Sorosa” dotyczącego m.in. imigracji, 14.09.2017, <https://wpolityce.pl/swiat/357756-wegry-nie-ulegaja-dyktatowi-orban-zapowiada-konsultacje-na-temat-planu-sorosa-dotyczacego-m-in-imigracji> (dostęp: 13.01.2018).
- Wicepremier Gowin: „Europa Zachodnia zmierza ku kulturowemu samobójstwu. Oby przykład Polski otrzeźwił naszych sąsiadów”, 6.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/356487-wicepremier-gowin-europa-zachodnia-zmierza-ku-kulturowemu-samobojstwu-oby-przyklad-polski-otrzejwil-naszyc-sasiadow> (dostęp: 13.01.2018).
- Witold Gadowski: *Uchodźcy są katalizatorem, który ma zmienić świat. To oni mają zredukować społeczeństwo Europy*, 15.09.2017, <https://wpolityce.pl/polityka/358030-witold-gadowski-uchodzcy-sa-katalizatorem-ktory-ma-zmienic-swiat-to-oni-maja-zredukowac-spoleczenstwo-europy> (dostęp: 13.01.2018).
- Wojtas T., *Serwisy prawicowe rekordowo popularne. Na czele wPolityce.pl i Niezależna.pl, w dół Salon24.pl i Naszdzienik.pl*, <http://www.wirtualnemedial.pl/artukul/serwisy-prawicowe-rekordowo-popularne-na-czele-wpolityce-pl-i-niezalezna-pl-u-dol-salon24-pl-i-naszdzienik-pl> (dostęp: 13.01.2018).